

17.

vzporednice
med slovensko
in hrvaško etnologijo:

SLEDI

TRAGOVI

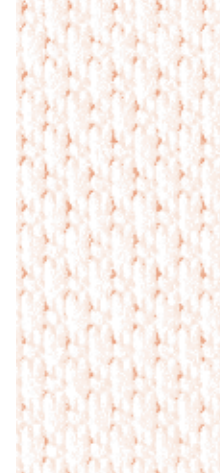
ČEZMEJNE

PREKOGRANIČNIH

MOBILNOSTI

MOBILNOSTI

3.–4. OKTOBER 2024
POSAVSKI MUZEJ BREŽICE

17.

vzporednice
med slovensko
in hrvaško etnologijo:

**SLEDI
TRAGOVI
ČEZMEJNE
PREKOGRANIČNIH
MOBILNOSTI
MOBILNOSTI**

PROGRAM

ČETRTEK, 3. OKTOBER 2024

9.00—9.30

Prihod in registracija

9.30—10.00

Uvodni govori in uvod v temo

Alenka Černelič Krošelj, direktorica Posavskega muzeja Brežice, podpredsednica SED

Ivan Molan, župan Občine Brežice

Tanja Roženberger, predsednica Slovenskega etnološkega društva: pozdrav in uvod v temo

Olga Orlič, predsednica Hrvaškega etnološkega društva: pozdrav in uvod v temo

10.00—12.00

1. panel: Sledi preteklih čezmejnih mobilnosti

Moderatorica Alenka Černelič Krošelj

Tanja Roženberger, Slovenski etnografski muzej, Ljubljana: *Sledi čezmejne mobilnosti in vloga muzeja*

Brigita Rajšter, Koroški pokrajinski muzej, Slovenj Gradec in

Manja Miklavc, Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika, Ravne na Koroškem: *Ko spregovorijo meje*

Janja Kovač, Muzej Međimurja Čakovec: *Od blata do betona: Fenomen tzv. gastarbajterskih kuća u Međimurju*

Špela Smolej Milat, Gornjesavski muzej Jesenice: *Življenje ob meji pred in po Rapalski pogodbi*

Branko Šuštar, Slovenski šolski muzej, Ljubljana: *Naši pri vas in vaši pri nas: So še kje vidne nekdanje slovensko-hrvaške učiteljske povezave?*

Pia Kramp, študentka Oddelka za etnologinjo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani: *Neznanke pri obeleževanju in urejanju grobov – med spominom in pozabo*

Marko Smole, Etnološka hiša Palčava šiša, Plešče: *Peter Rutar – slikar in kipar*

Razprava

12.00—12.30

Odmor

12.30—14.30

2. panel: Predmetnost in čezmejna mobilnost – I. del

Moderatorica Željka Petrović Osmak

Kristina Toplak, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU, Ljubljana: *»Meja je stalno v kontekstu«: Percepcije meje in njen vpliv na vsakdanje življenje*

Darko Mrkonjić, Društvo za tradicijski ribolov u Kopačkom ritu, Bilje – Kopačevo, Društvo za interpretacijo baštine u turizmu istočne Hrvatske, Osijek: *Betonska premosnica ideološke granice – kultura, ekonomija, ekologija*

Emina Bužinkić, Institut za razvoj i međunarodne odnose, Zagreb: *Tragovi otpora in situ*

Natalija Vrečer, neodvisna raziskovalka: *Prosto gibanje ljudi: Možnosti, omejitve in posledice za medosebne in meddržavne odnose*

Orlanda Obad, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb: *Sablasi, utvare i zakon kapitala: o ocrtavanju granica u procesima EUropeizacije u Hrvatskoj*

Duško Petrović, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: »*Divlja misao*« *modernih graničnih režima*

Mateja Habinc, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani: *Po poteh osvobajanja: Od uprizoritev do rekreativnih pohodov*

Razprava

14.30—15.30

Kosilo, grajsko dvorišče

15.30—16.30

Ogled Posavskega muzeja Brežice – 1. del

16.30—18.30

2. panel: Predmetnost in čezmejna mobilnost – II. del

Moderator Miha Kozorog

Marijana Hameršak, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, in **Uršula Lipovec Čebtron**, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani: »*Kupa se nagnula*«: *Metodološki aspekti suvremenih prekograničnih istraživanja smrti izbjeglica i drugih migranata*

Marijeta Rajković Iveta, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: *Granice i prekogranične mobilnosti: Prakse hrvatskih zajednica u Gradišću i Vojvodini*

Teodora Jovanović, Etnografski institut, Beograd, in **Bojan Mucko**, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb: *Merdevine, kečap i majoneza*

Nataša Rogelja Caf in Jure Gombač, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU, Ljubljana: *Pisanje in hoja kot metodi raziskovanje obmejnih regij: Primer balkanske migrantske poti skozi Istro*

Sara Pekić, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, in Ivana Budimir, neodvisna raziskovalka: *Ruksak – simbolički suputnik ljudi u pokretu*

Špela Ledinek Lozej, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Ljubljana: *Čezmejne dediščinske pobude na severnem slovensko-italijanskem območju*

Katja Hrobat Virloget, Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem: »*Na vrtu (ne)vidnih*«: *Potujoča razstava o materialnih sledovih mej in migracij*

Razprava

19.00

Odprtje razstave »Na vrtu (ne)vidnih«. Avtorji: Roberta Altin, Giuseppe Grimaldi, Katja Hrobat Virloget, Alessandro Monsutti. Galerija Posavskega muzeja Brežice

Za udeležence in javnost

Pogostitev

PETEK, 4. OKTOBER 2024

9.00—10.45

3. panel: Virtualne čezmejne mobilnosti;

4. panel: Sledi nečloveških živih bitij

Moderator Marija Mesarić

Maja Vizjak, Institut za istraživanje migracija, Zagreb: *Virtualne migracije kao odraz organizacijskih promjena*

Nadia Molek, Fakulteta za organizacijske študije v Novem mestu: *Virtualna povezanost in transnacionalna pripadnost: Antropološke virtualne organizacije Slovencev v Argentini*

Suzana Marjanić, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb: *Zec – Grga, patka – Sabina i fazan – Franjo s HR putovnicama: Umjetničke reakcije o prirodi nomadizma protiv gluposti/neprirodnosti granica*

Sarah Czerny, Odsjek za kulturalne studije, Filozofski fakultet Univerze u Rijeci: *Patroliranje mikrobiomom: Sprječavanje ulaska nepoželjnih*

Miha Kozorog, Inštitut slovensko narodopisje ZRC SAZU, Ljubljana: *Ograjevanje poljščin vsled preobražanja meje in politizacije divjadi*

Razprava

10.45—11.30

Plenarna razprava in zaključki Vzorednic

11.30—12.00

Odmor

12.00—13.00

Ogled Posavskega muzeja Brežice – 2. del

13.00—18.00

Kosilo in ekskurzija: Muzejske in dediščinske skupnosti ob meji: Podbočje in Črneča vas

18.00—18.30

Vrnitev v Brežice, odhod domov

FOTO NA NASLEDNJI STRANI:

Razglednica poštarskega avtobusa v Rajhenburgu, 1929, foto Vinko Bavec. Izvirnik hrani Nika Filipič Počkar, kopijo Posavski muzej Brežice.

15 576

ТА-ПОШТА

Dr. Tanja Roženberger

Slovenski etnografski muzej, Ljubljana
tanja.rozenberger@etno-muzej.si

SLEDI ČEZMEJNE MOBILNOSTI IN VLOGA MUZEJA

Nova definicija muzeja opredeljuje muzej kot demokratično institucijo, ki deluje za dobrobit družbe in je zanjo tudi odgovoren. Muzej je torej odprt, dostopen, vključujoč, etičen, varen in zaupanja vreden prostor za ljudi, tudi s ciljem spoznavanja in sprejemanja etnične in kulturne raznolikosti. Prav ta vidik poslanstva je v nemirnem času sodobne družbe, v času migracij in spreminjanj kulturnih identitet in krajin temeljnega družbenega pomena. Prispeva v boju proti nestrpnosti, predsodkom in izključevanju. Ali se zaposleni v muzejih in naši odločevalci zavedamo teh moralnih odgovornosti? Odgovornosti ključnih strokovnih institucij s socialnim in kulturnim kapitalom? V Slovenskem etnografskem muzeju je že med leti 1999–2011 deloval poseben Kustodiat za slovenske izseljence, zamejce, pripadnike narodnih manjšin in drugih etnij v Sloveniji, ki je obravnaval različne raziskovalne vsebine zamejske in izseljeniške vsebine in tematike migracij. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev že od leta 2011 ne deluje več.

Brigita Rajšter

Koroški pokrajinski muzej, Slovenj Gradec
brigita.rajster@kpm.si

Dr. Manja Miklavc

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika, Ravne na Koroškem
manja.miklavc@gmail.com

KO SPREGOVORIMO MEJE

Ko spregovorijo meje, digitalna knjiga spominov in film, oživitev nekdanjega maloobmejnega prehoda Libeliče (2023)

Državno mejo razumemo kot v naravi določeno črto, ki ločuje in razmejuje ozemlja držav.

Po razpustitvi avstro-ogrske monarhije je bilo s Saintgermainsko mirovno pogodbo (10. 9. 1919) odločeno, da bo meja med Republiko Avstrijo in Državo SHS določena s plebiscitom (10. 10. 1920). Po izidu plebiscita je cona A na južnem Koroškem, ki so jo poseljevali večinoma Slovenci, pripadla Avstriji.

Vaščani Libelič in okolice so z dveletnim bojem septembra 1922 dosegli zgodovinsko izjemo – popravek državne meje in vrnitev k matičnemu narodu.

Z določitvijo državne meje se je življenje prebivalcev ob meji spremenilo. Meja je razdelila zemljišča, ločila družine in sorodnike, posegla v ekonomski razvoj in socialni ustroj ter posredno vplivala na nadaljnji kulturni razvoj.

Primarni vir raziskave (2016–2020) so bile spominske pripovedi sogovornikov, ki so delili osebne spomine ali pripovedovali o dogodkih, ki so jih slišali od sorodnikov, prijateljev, znancev. Dr. Manja Miklavc je v raziskavo vključila 55 govorcev na slovenski in 14 na avstrijski strani Koroške. Obdelano gradivo je objavljeno v knjigi *Ko spregovorijo meje* (2022). Z objavljanjem gradiva slovstvene dediščine zaživijo spomini, povezani z burnim zgodovinskim dogajanjem 20. stoletja.

V okviru projekta Koroška 100 let pozneje (2022–2023) je bilo sanirano degradirano območje nekdanjega maloobmejnega prehoda Libeliče. Prenovljen objekt je namenjen tudi stalni muzejski razstavi Ko spregovorijo meje, avdiovizualni razstavi o življenju ob meji. Razstava nudi možnost vpogleda v digitalno knjigo spominov in filma ter je prostor spominjanja, nadaljnjega zbiranja ter nadgrajevanja vsebin z izvajanjem Večerov s pripovedovalci: Zgodbe o mejah.

Vsebine so dostopne na spletnih straneh muzeja.

Janja Kovač

Muzej Međimurja Čakovec
janja.kovac@mmc.hr

OD BLATA DO BETONA: FENOMEN TZV. GASTARBAJTERSКИH KUĆA U MEĐIMURJU

Međimurje je regija u kojoj se migracije stanovništva od ranog novog vijeka mogu pratiti u nekoliko većih valova; od trajnog iseljavanja u 16. stoljeću na prostore današnjeg Gradišća do radnih migracija u susjedne države poput Slovenije i Austrije koje su se intenzivirale od 2013. godine i ulaska Hrvatske u Europsku uniju. No, migracije koje su ostavile najviše vidljivih znakova u svim aspektima života u Međimurju su ekonomski motivirane migracije u razvijene zemlje srednje Europe od 1960-ih i 1970-ih. Otvaranjem granica SFRJ i mogućnošću legalnog odlaska na rad u inozemstvo, mnogobrojni Međimurci odlazili su na rad ponajprije u Njemačku i Austriju, a potom i Švicarsku te Sloveniju. Jedna od posljedica takvih ekonomskih promjena je akumulacija financijskih sredstava koja je uložena prije svega u infrastrukturne projekte. Među njima glavnu ulogu zauzima izgradnja velikih moderno uređenih kuća, tzv. gastarbajterske kuće, što će biti glavna tema ovog rada. U uvodnom dijelu rada će se dati povijesni kontekst migracija, potom će se obraditi dosadašnja istraživanja ove teme, središnji dio će se baviti mapiranjem gastarbajterskih kuća i pokušajem njihove tipologije uz sistematizaciju novih arhitektonskih i tehničko-kućanskih elemenata te će se naposljetku govoriti o kulturno-antropološkim promjenama koje su nove kuće kao vidljivi dio migracija izazvale na obiteljskom, kulturnom i gospodarskom nivou.

Špela Smolej Milat

Gornjesavski muzej Jesenice
spela.milat@gmj.si

ŽIVLJENJE OB MEJI PRED IN PO RAPALSKI POGODBI

»Zdaj imamo za soseda tudi Laha, pred katerim ne bomo imeli nikoli gmaha.«

Rateče ležijo na skrajnem severozahodu Slovenije tik ob tromeji z Avstrijo in Italijo. Josip Lavtižar (1851–1943), dolgoletni rateški župnik in svetovni popotnik, je kraj poimenoval Kranjska Sibirija, prebivalce pa označil za »pristno korenino slovenskega naroda«. Klen značaj, zdrav duh in bistrost rateškega kmeta lahko pripišemo nenehnemu boju z naravnimi in družbenimi silami. Kakor pregovorno rateška zima reže v kosti, se je namreč v slovensko ozemlje in življenje ljudi ob njej leta 1920 zarezala rapalska meja. Na italijanskem ozemlju so ostale štiri rateške domačije, Jalnova, Jankova, Baconova in Žverceva, železniška postaja ter dobršen del rateških polj, gozdov in pašnikov. Rapalska meja je bila ukinjena s Pariško mirovno pogodbo leta 1947, ko je bila določena današnja meja. A v Ratečah je ostala enaka rapalski. Življenje po drugi svetovni vojni so zaznamovale mejne kontrole, nenehni nadzori graničarjev in otežen dostop do lastnih pridelkov. V prispevku predstavljam, kako so se Ratečani soočali z vsakodnevnimi tegobami življenja ob meji, pa tudi, kako so položaj znali vsaj včasih obrniti v svoj prid.

Dr. Branko Šuštar

Slovenski šolski muzej, Ljubljana
branko.sustar@guest.arnes.si

NAŠI PRI VAS IN VAŠI PRI NAS: SO ŠE KJE VIDNE NEKDANJE SLOVENSKO–HRVAŠKE UČITELJSKE POVEZAVE?

O delovanju slovenskih učiteljev na Hrvaškem in hrvaških učiteljev na Slovenskem od 2. polovice 19. do začetka 20. stoletja iščemo morebitne sledi v virih in spominskih obeležjih, ki pričajo o tem. V šolskem letu 1854/55 so na gimnaziji v Varaždinu službovali trije slovansko usmerjeni Slovenci: Janez Trdina, Matija Valjavec in Sebastijan Žepič. V Bachovi dobi je poučevalo na gimnaziji na Reki sedem Slovencev. Po zapisu v Ljubljanskem zvonu je bilo leta 1881 kar šest Slovencev ravnateljev na hrvaških srednjih šolah: v Zagrebu, Požegi, Rakovici (Karlovcu), Osijeku, Gospiću in Bjelovarju. Koliko je še ohranjenega spomina nanje, na profesorja zagrebške gimnazije Ivana (Janeza) Benigarja (1845–1920) ali pa na F. J. Frasa, ki je do upokojitve 1849 vodil šolstvo v Vojni krajini? Pozornosti pri osnovnem šolstvu sta vredna tudi Ljudevit Tomšič, rojen v belokranjski učiteljski družini, in Davorin Trstenjak, ki je posebej zaznamoval hrvaško šolstvo. Primere slovensko–hrvaških pedagoških stikov predstavljata tudi Istrana Josip Bačić in Josip Ribarić ter pedagog dr. Ivan Furlan (1920–2000). Koliko od teh slovensko–hrvaških učiteljskih povezav lahko spremljamo tudi s spominskimi obeležji, kot npr. z nagrobnikom, ki ga je Slovensko dramatično društvo postavilo 1881 v Karlovcu tamkajšnjemu profesorju Valentinu Mandelcu, umrlemu 1872? Te povezave predstavlja tudi ime OŠ M. Valjavca Preddvor, pa tudi Davorin Trstenjak (1848–1921) s spominsko ploščo na Krčevini pri Ormožu in s kipom v avli Hrvaškega učiteljskega doma v Zagrebu, kjer deluje tudi po njem imenovana pedagoška knjižnica, del Hrvaškega šolskega muzeja.

Pia Krampl

Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo,
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
pia.kramp15@gmail.com

NEZNANKE PRI OBELEŽEVANJU IN UREJANJU GROBOV – MED SPOMINOM IN POZABO

Na pokopališčih na obeh straneh Kolpe ležijo grobovi večinoma še vedno neprepoznanih ljudi na poti. Od ostalih se razlikujejo po lokaciji na samih pokopališčih, slabši opremljenosti, urejenosti in vzdrževanju, ki pričajo o marginalizaciji tam pokopanih ljudi še po smrti. Na terenskih vajah v sklopu študija sem s kolegicami aprila letos obiskala tri hrvaška in eno slovensko pokopališče, na katerih so pokopani ljudje, ki so umrli ob prehajanju meje. V prispevku bi rada naslovila vprašanja o pozabi in spominjanju, ki jih je v meni prebudil ta čustveno zahtevni teren. Podoba zanemarjenega groba, obrise katerega je komaj mogoče ločiti od navadnih tal, ponuja razmislek o usodi sledi čezmejne mobilnosti, pa tudi o njihovi marginalizaciji v javnem diskurzu, prostoru in hkrati postopnem potiskanju v pozabo. Kaj za spomin o smrtih teh ljudi pomeni, da tako v Sloveniji kot na Hrvaškem z desetimi leti neplačane najemnine grobnega mesta ta preneha? Ali spomin na človeka na poti tako ostane skrit pod zemljo? Premislek se dotika še pogosto improviziranih praks v zvezi s pokopom, prepuščenim tudi moralnim, estetskim in kulturnim presojam komunalnih uslužbencev. Grobovi ljudi na poti tonejo v pozabo, ta pa služi sodobni izključujoči evropski migracijski politiki in uveljavljanju diskurza o iregularnosti ljudi na poti.

Mag. Marko Smole

Etnološka zbirka Palčava šiša, Plešče
smole.marko@gmail.com

PETER RUTAR – SLIKAR IN KIPAR

Obmejna dolina Čabranke in zgornje Kolpe je v drugi polovici 19. stoletja poleg izseljevanja doživljala lokalne čezmejne migracije prebivalstva, velike sezonske migracije gozdnih delavcev, urmoharjev in krošnjarjev po monarhiji ter številčna odhajanja na delo v ZDA. Kot posledico priliva z migracijami pridobljenega zaslužka pa je doživela tudi priseljevanje nekaterih obrtnikov s posebnimi znanji. Tako so se v dolini npr. ustalili stavbni mojstri iz Furlanije - Cividiniji, ki so pozidali vse večje cerkve in bogatejše stavbe, iz Loške doline pa so prišli kovači Urhi, ki so iz Črnega Potoka razširili svojo dejavnost v Čabar. Eden od podjetnih mož, ki je izkoristil vedno bolj odprto mejo med Avstrijo in Ogrsko, je bil tudi Peter Rutar – podobar iz Cerčna na Goriškem, ki se je tu ustalil in s svojo delavnico opremil več kot petdeset cerkva po Kranjskem in pretežno Hrvaškem. Pri njem lahko sledimo migraciji podobarja od rodnega kraja, do vajeniških let pri mojstru Juriju Tavčarju iz Idrije, vandranja po delavnicah do Tirolske, ustalitve v Pleščih in nato selitve v Osilnico, od koder je svoje delo v obdobju, pretežno do prve svetovne vojne, nadaljeval po številnih cerkvah vse do Slavonije. Pri tem je doživel vrhunec, a nato do pozne starosti tudi desetletja skromnih prihodkov.

Doc. dr. Kristina Toplak

Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU, Ljubljana
kristina.toplak@zrc-sazu.si

»MEJA JE STALNO V KONTEKSTU«: PERCEPCIJE MEJE IN NJEN VPLIV NA VSAKDANJE ŽIVLJENJE ČEZMEJNIH MOBILNIH DELAVCEV

Čezmejni delavci, ki dnevno prečkajo državno mejo med Slovenijo in Avstrijo zaradi dela, različno dojemajo mejo, kar posledično učinkuje na percepcijo vplivov čezmejne mobilnosti na njihovo vsakdanje življenje. Fizična državna meja je z določili Schengenskega sporazuma postala zanje vse bolj prehodna, manj opazna in simbolna komponenta. A za kratek čas. S ponovno vzpostavljenim nadzorom na meji se je leta 2015 začel proces »ponovnega vzpostavljanja meje« ali re-bordering, ki se je v času pandemije covid-19 še dodatno razširil in utrdil. V percepcijah mobilnih delavcev, ki so se tudi v času omejitev gibanja z mejo srečevali vsaj dvakrat dnevno, se je meja spremenila iz »nevidne« v stalno in močno prezenco, tudi oviro. Fizična meja je tako postala sinonim za gnečo, čakanje, zamujanje, stres, finančne težave, nesvobodo, statičnost in nemobilnost. Sprožila je negativna čustva in dvom v izbiro čezmejnega načina dela. Meja se je (ponovno) utrdila v njihovem vsakdanu in celo vplivala na razmislek o pomenu kolektivne (regionalne, nacionalne in evropske) identitete. Avtorica bo v prispevku predstavila nekatere ugotovitve iz raziskave o »sledih« čezmejne delovne mobilnosti v vsakdanu prebivalcev obmejnega pasu med Slovenijo in Avstrijo, ki jo s prekinitvami opravlja od leta 2020. Posebej bodo izpostavljeni vloga in pomen meje za mobilnost čezmejnih delavcev.

Mag. Darko Mrkonjić

Društvo za tradicijski ribolov u Kopačkom ritu, Bilje – Kopačevo,
Društvo za interpretacijo baštine u turizmu istočne Hrvatske, Osijek
mrkonjic.darko@gmail.com

BETONSKA PREMOSNICA IDEOLOŠKE GRANICE – KULTURA, EKONOMIJA, EKOLOGIJA

Autor polazi od razmatranja uzajamnih odnosa kulture i ekonomije, te ekologije (kao ekonomije okoliša), koji su općenito nejasni i nedefinirani (kao napose i sami označeni fenomeni), dok je njihovo jasno postavljanje nužno da bi se razumjelo značenje granica. To se prije svega odnosi na ideološke granice, državne, nacionalne, kulturalne i ekonomske, no ni prirodne se granice ne mogu postaviti i razumjeti izvan istog konteksta.

U radu se ukazuje na to da kultura i ekonomija nisu zasebni i neovisni, pa čak, kako se nekad postavlja, suprotstavljeni fenomeni, već da je ekonomija kultura, tj. produkt kulture i kulturalna forma, što se odnosi i na ekologiju pa stoga ni ideološke – kulturalne granice, nije moguće razumjeti izvan ekonomije. Na »prirodne granice« rečeno se odnosi stoga što se njima smatraju prirodne prepreke, a to zavisi o tome što predstavlja prepreku.

U kontekstu navedenog, nepoštivanje ekonomije (pravila domaćinskog postupanja – oikos nomosa) u postavljanju i savladavanju granica je kulturna regresija. Rečeno se može oprimjeriti Pelješkim mostom, gdje je za savladavanje ideološke granice (međudržavne) odabrano neekonomično rješenje izgradnje objekta preko prirodne granice, što je prema mišljenju autora imalo dva (ne)razloga, potvrđivanje ideološke granice koja zdravorazumski ne postoji, te iscrpljivanje lokalne ekonomije kao notornog obilježja aktualne tranzicije.

Dr. Emina Bužinkić

Institut za razvoj i međunarodne odnose, Zagreb
ebuzinkic@irmo.hr

TRAGOVI OTPORA IN SITU

U središtu je ove meditacije pitanje – kakvi materijalni i nematerijalni tragovi otpora nastaju u pokretu, u situacijama koje migrante primovaraju na brze odluke kao i one koje omogućuju vrijeme i prostor za strategiziranje pokreta. Pitanje proizlazi iz potrebe za razumijevanjem situiranosti, naravi i adrese otpora, bilo da se radi o škarama kojima se reže žica na granicama, bačenim konzervama i četkicama za zube iz donacija, utisnutim tragovima stopala, ostavljenim dokumentima u rukama mještana pograničnih područja, protestima na graničnim prijelazima, pozivima iz detencijskih centara i štrajkovima gladu, protestnim pismima i dr. Koristeći metodu vizualne etnografije i tretirajući trag kao narativ, ovim radom težim identificirati i dokumentirati ostavljene tragove koji ukazuju na otpor represiji te imenovati adrese koje tvore sustav kriminalizacije i iregularizacije pokreta. Dodatno, ovim radom nastojim otvoriti i uvezati pitanje metodologije dokumentiranja materijalnih i nematerijalnih tragova otpora kriminalizaciji pokreta u radu budućeg narodnog tribunala za migracijsku pravdu koji kao jedno od svoja tri čvorišta ističe otvorenu praksu dijeljenja, slušanja i dokumentiranja iskustava i narativa subjekata, sudionika i svjedoka represije uspostavljajući uporište za izlazak iz pozicije onemoćalih i beznadnih u poziciju aktera koji redefinišu pravdu i solidarnost kroz kolektivnu akciju otpora i imaginaciju mogućeg.

Dr. Natalija Vrečer

neodvisna raziskovalka
natalija.vrecer@guest.arnes.si

PROSTO GIBANJE LJUDI: MOŽNOSTI, OMEJITVE IN POSLEDICE ZA MEDOSEBNE TER MEDDRŽAVNE ODNOS

Prosto gibanje ljudi je temeljno načelo EU, prav tako je svoboda gibanja temeljna človekova pravica, zapisana v Splošni deklaraciji človekovih pravic iz leta 1948. Predpostavka prispevka je, da se ne glede na pogostejše kršitve svobode gibanja v obdobju socializma kot v postsocialistični transformaciji tovrstne kršitve še vedno dogajajo in znižujejo kakovost življenja nekaterih ljudi v državah Srednje in Vzhodne Evrope kot tudi Jugovzhodne Evrope. V prispevku nas bo zanimalo, katera so področja vsakdanjega življenja, na katerih se je kršila svoboda gibanja ljudi, in kaj pomeni prost pretok ljudi za prehode državnih mej. Omenjene bodo nekatere dileme pri implementaciji Ženevske konvencije o statusu beguncev iz leta 1951.

Spoštovanje svobode gibanja kot temeljne človekove pravice je namreč eden izmed odločilnih testov za demokratičnost posameznih držav članic EU, saj spoštovanje človekovih pravic in svoboščin ni le temelj Ustave RS in spoštovanja pravnega reda EU, temveč tudi spoštovanje mednarodne zakonodaje.

Dr. Orlanda Obad

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
orlanda@ief.hr

SABLASTI, UTVARE I ZAKON KAPITALA: O OCRTAVANJU GRANICA U PROCESIMA EUROPEIZACIJE U HRVATSKOJ

Pitanje “povlačenja crte” desetljećima se implicitno provlači kroz kritičke pristupe simboličkim geografijama Balkana i Europe. Izlaganje će na primjerima iz dugotrajnog etnografskog istraživanja procesa EUropeizacije u Hrvatskoj prikazati različite modalitete ocrtavanja granica oslanjajući se na koncepte i kreativne metafore kao što su *tidemarks* (Sarah Green) i *Phantomgrenzen* (niz autora izvorno uključenih u istraživački projekt “Phantom Borders in Eastern Central Europe”). Pokušat ću prikazati i iz kojih se društvenih pozicija te kroz kakve diskurzivne mehanizme pokušava ispraviti civilizacijsku kosinu (Melegh), koja oslikava temeljan odnos moći u procesima euointegracija. U analizi ću koristiti intervju provedene s akterima koji su izravno uključeni u proces pristupanja i institucije Europske unije (pregovarači s Europskom unijom, eurokrati), sa sugovornicima koji su euointegracijama izloženi na pasivniji način, kao primatelji (poput studenata prava), kao i s onima koji se nose s ekonomskim posljedicama poluperifernog položaja unutar Europske unije na rad (poput sindikalnih vođa).

Izr. prof. dr. Duško Petrović

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju,
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
dupetrov@ffzg.unizg.hr

»DIVLJA MISAO« MODERNIH GRANIČNIH REŽIMA

Za kontrolu migracija i nadzor suvremenih državnih i naddržavnih granica koristi se neobična mješavina tehnika, tehnologija i društvenih praksi. Od klasičnih kontrola dokumenta i ljudi na regularnim graničnim prijelazima, do kontrola na stvarnim i pretpostavljenim iregulariziranim graničnim prijelazima koje se vrše visoko sofisticiranim tehničkim sredstvima za nadzor, ali i tehnološki vrlo jednostavnim sredstvima ogradama, žicama, zidovima; dobrovoljnim ili manje dobrovoljnim nadzornim praksama različitih grupa i pojedinaca, kao i prirodnim preprekama, nenaseljenim prostorima, pustinjama, rijekama i šumama. Zanimljivo je istaknuti da su se tehnička i »društvena« sredstva za kontrolu i sprečavanje iregulariziranih migracija najčešće pojavljuju, postavljaju ili grade kao privremena rješenja koja su postala trajna, ili ad hoc odgovori na kretanja migranata. Ona se pojavljuju, postavljaju i grade iz zalihe društvenih, tehnoloških i prirodnih, ali i važno je istaknuti političkih, »priručnih« sredstava koja se rekonstruiraju kako bi se stvorili novi granični režimi i nadzorni mehanizmi. Korištenje priručnih sredstava može se objasniti Levi-Strausovim pojmom bricolagea.

Kao »divlji« mislioci i domaći majstori, suvremeni upravljači graničnih kontrola koriste priručna sredstva, »sve ono što može poslužiti«, iz već postojeće zalihe sredstava. Oni ne stvaraju nova sredstva polazeći od nekog projekta. Odnosno, granični režimi i kontrole na retrospektivan način barataju sredstvima koja su im na raspolaganju ne otvarajući mogućnosti za neka nova u skladu s drugačijim (političkim) projektima. U radu će se ispitati navedena priroda suvremenih graničnih režima i kontrola.

Izr. prof. dr. Mateja Habinc

Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo,
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
mateja.habinc@guest.arnes.si

PO POTEH OSVOBAJANJA: OD UPRIZORITEV DO REKREATIVNIH POHODOV

Pot ob žici (okupirane Ljubljane), vpisana tudi v register nesnovne kulturne dediščine Slovenije, spominja na mejo med drugo svetovno vojno okupirane Ljubljane. Pohod po njej je danes množična rekreativna in športna prireditve, ki v spomin na medvojni upor Ljubljančanov poteka po več kot 32 kilometrov dolgi spominski pešpoti – Poti spominov in tovarštva, ki jo je leta 1985 uredila Mestna občina Ljubljana. Pohodi po trasi žice so znani vse od leta 1946, leta 1957, kot navaja vpis enote v register, pa je na pobudo okrajnega odbora Zveze borcev NOV Ljubljana ob 1. slovenskem festivalu telesne kulture pohod potekal kot tekmovanje ekip tekačev z nahrbtniki in puškami ter se je šele v naslednjih letih preoblikoval v še danes znano množično-rekreativno različico. Prispevek bo s primeri iz okolice Brežic razpravljaj o podobnih pohodih, znanih sploh ob posameznih državnih praznikih v prvem desetletju po 2. svetovni vojni. V polni bojni opremi so te svojevrstne gledališke uprizoritve namreč prikazovale osvajanja oziroma osvobajanja med vojno zasedenih območij in premikanja njihovih meja. Šlo je za enega od v prvih letih jugoslovanskega socializma znanih načinov dediščinjenja medvojnih spopadov in zmag, samostojni spominski oziroma žanr praznovanj, ki se je šele sčasoma preoblikoval v športno-rekreativne prireditve za najširše množice lokalnega prebivalstva.

Dr. Marijana Hameršak

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
marham@ief.hr

Prof. dr. Uršula Lipovec Čebren

Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo,
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Ursula.CebrenLipovec@ff.uni-lj.si

»KUPA SE NAGNULA«: METODOLOŠKI ASPEKTI SUVREMENIH PREKOGRANIČNIH ISTRAŽIVANJA SMRTI IZBJEGLICA I DRUGIH MIGRANATA

Polazeći od naših terenskih etnografskih istraživanja u Beloj krajini u Sloveniji te Gorskom kotaru i Žumberku u Hrvatskoj, provedenim u okviru znanstveno-istraživačkog projekta Europski režim iregulariziranih migracija na periferiji EU: od etnografije do pojmovnika (HRZZ, 2020–2024), u ovim se izlaganju želimo fokusirati na suodnos tragova smrti na granicama i metodoloških aspekta suvremenih bilateralnih prekograničnih etnografskih istraživanja smrti izbjeglica i drugih migranata. S tragovima smrti na granicama susretale smo se tijekom terenskih istraživanja na grobljima u Vojnoj Vasi, Moravicama, Donjem Prilišću i Kuniću Ribničkom, u razgovorima sa zaposlenicima komunalnih poduzeća ili vatrogascima, u porukama koje smo primale od srodnika i svjedoka, a s vremenom sve više i u razgovorima s lokalnim stanovnicima. Tragove smo i same stvarale ostavljajući, recimo, cvijeće i svijeće na grobovima, ulazeći u dijalog s našim sugovornicima na terenu, prenoseći im informacije i dijeleći s njima naše perspektive, kao i po povratku s terena, u kontaktima sa srodnicima, policijom, ambasadama i drugima, sudjelujući u aktivističkim komemorativnim praksama, ažurirajući i objavljujući popise umrlih, pišući i govoreći o smrtima na granicama,

prenoseći naša iskustva predstavnicima medija, studentima i dr. Ovi i drugi tragovi otvaraju, između ostaloga, pitanja fluidnosti i fragmentarnosti istraživanja smrti na granicama, njihove naglašene primijenjene, istražiteljske i komemorativne dimenzije, što su metodološke značajke na kojima se želimo zadržati u našem izlaganju.

Izv. prof. dr. Marijeta Rajković Iveta

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju,
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
mrajkovi@ffzg.unizg.hr

GRANICE I PREKOGRANIČNE MOBILNOSTI: PRAKSE HRVATSKIH ZAJEDNICA U GRADIŠĆU I VOJVODINI

Na osnovi etnografske građe prikupljene kvalitativnim multilokalnim istraživanjem na više lokaliteta u Vojvodini (Republika Srbija) i austrijskom dijelu Gradišća u izlaganju se prikazuju rezultati istraživanja utjecaja promjena državnih granica na prakse hrvatskih manjinskih i dijasporskih zajednica gradišćanskih Hrvata i Hrvata u Vojvodini. Istraživački fokus stavljen je na utjecaj promjena državnih granica: od raspada Austro-Ugarske Monarhije, preko granica novonastalih država Austrije i Mađarske; nepostojanje državnih granica/graničnih prijelaza tijekom suživota u Jugoslaviji, do granice Europske unije i ulaska Hrvatske u Schengenski prostor. Posebni naglasak stavlja se na osamostaljenje Hrvatske i (ne)mogućnost prelaska novonastale državne granice Hrvatska-Srbija tijekom Domovinskog rata, 1990-ih. U izlaganju se kompariraju i analiziraju iskustva lokalnog, hrvatskog, stanovništva u »ostajanju s druge strane granice«, značenja promjena državnih granica u svakodnevnim praksama, (ne)mogućnosti njihova prelaska i ukidanja javnog prijevoza. S druge strane, usprkos ograničenjima novonastalih granica, istraživanje pokazuje brojne prakse prelazaka granica kao što je prijevoz vlakom iz Beča preko Mađarske i »Željezne zavjese« da bi došli u sela Gradišća u Austriji i dobro organizirano funkcioniranje ilegalnih taksi prijevoznika između Vojvodine i Hrvatske koji su zamijenili javni prijevoz iz jugoslavenskog perioda.

Dr. Teodora Jovanović

Etnografski institut, Beograd
teodora.jovanovic@ei.sanu.ac.rs

Bojan Mucko

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
bmucko@ief.hr

MERDEVINE, KEČAP I MAJONEZA

Izlaganje se temelji na terenskim istraživanjima iregulariziranih migracija u pograničnim zonama s vanjske strane granice s Europskom unijom, u Srbiji te Bosni i Hercegovini, a provedenim u okviru znanstveno-istraživačkog projekta *Europski režim iregulariziranih migracija na periferiji EU: od etnografije do pojmovnika* (HRZZ, 2020–2024). Svakodnevica ljudi u pokretu i lokalnog stanovništva u pograničnim područjima pod utjecajem je lokalnih, nacionalnih i nadnacionalnih migracijskih politika nestalnih temporalnosti čije dinamike oblikuju različite vrste privremenih »normalnosti«. Na balkanskoj, transnacionalnoj dionici svog puta do EU ljudi u pokretu prolaze različite, međusobno suprotstavljene zone »normalnosti« i režime ne/vidljivosti, a kreativna i taktička upotreba svakodnevnih, priručnih predmeta pritom odražava kodove strukturnog nasilja. Ti svakodnevni, naizgled trivijalni predmeti, kao što su merdevine, kečap i majoneza, dobivaju nova značenja u susretu s granicama, a istovremeno subverziraju i podcrtavaju granične režime. U konkretnim slučajevima, upravo materijalnost iregulariziranih prekograničnih kretanja čini opipljivom vezu između strukturnog i fizičkog nasilja.

Dr. Nataša Rogelja Caf

Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU, Ljubljana
natasa.rogelja@zrc-sazu.si

Izr. prof. dr. Jure Gombac

Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije ZRC SAZU, Ljubljana
jure.gombac@zrc-sazu.si

PISANJE IN HOJA KOT METODI RAZISKOVANJA OBMEJNIH REGIJ: PRIMER BALKANSKE MIGRANTSKE POTI SKOZI ISTRO

Osrednjo temo te predstavitve predstavljajo »hodinarji«, pa tudi poti in meje. V primerjavi s hojo je pisanje kot metoda premalo raziskana tema, saj prevladuje trdovratno prepričanje, da pisanje prihaja na koncu znanstvenega raziskovanja, po logiki branje–raziskovanje–pisanje. Želiva sprostiti togost teh predpisanih korakov in uporabiti pisanje kot samostojno metodo – kot »umetnost vedenja«, ki je bistvenega pomena za širša metodološka in epistemološka vprašanja. Ta hojo in pisanje tesneje povezujejo in odpirajo ključne besede in koncepte, kot so proti-kartiranje, proti-infrastruktura, proti-arhiv migrantskih artefaktov itd.

Predstavitev »hodinarjev«, ki so bili izpeljani v okviru projekta »Biografije poti«, se bo osredotočila na študijo primera t. i. »Balkanske migrantske poti« skozi Istro, pri čemer bo potekala razprava o procesu, kjer bi pisanje lahko našlo posebno obliko, primerno temu, kar opisuje. Pogovarjali se bomo o eksperimentalnih, nedokončanih besedilih – nekje med dnevniki terenskega dela in objavljenimi znanstvenimi članki – prikazan bo proces, v katerem metafore in ohlapni izrazi učinkovito privabljajo negotovost, »ne-lingvistično« razumevanje (Bloch 1991) in atmosferske in čustvene

podrobnosti, o katerih je treba razpravljati. Združevanje hoje z eksperimentalnim etnografskim pisanjem se je izkazalo kot posebno pomembno v primeru zapletenih situacij pri terenskega delu, kot so recimo raziskave o iregularnih migracijah, za katere so značilni negotovost, nasilje in čustvena zgoščenost.

Sara Pekić

Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju,
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
sara.pekic1@gmail.com

Ivana Budimir

neodvisna raziskovalka
ivana.budimir696@gmail.com

RUKSAK – SIMBOLIČKI SUPUTNIK LJUDI U POKRETU

Materijalnost i prekogranična mobilnost oblikuju put i dokumentaciju za kretanje ljudi. U tom kontekstu bitni su predmeti poput ruksaka, koji postaju simbolički i praktični suputnici na putovanjima, dok istovremeno stvaraju nove tragove i priče o prelasku granica.

Odlučivši se za problematiziranje jednog predmeta - ruksaka - u tekstu se problematizira višeznačnost ovog predmeta, koji od pukog materijalnog objekta za nošenje stvari postaje ključan za ljude u pokretu (usp. Juzinska i Sendyka 2022: 7). Iako na prvi pogled može djelovati bezlično, ruksak sa sobom nosi priče i identitete svojih vlasnika. On često sadržava osnovne potrepštine za put, ali i intimne predmete poput ljubavnih pisama ili narukvica (usp. De León 2015: 10), što ga čini i praktičnim i emocionalno važnim. Odbačeni ruksak nađen kraj ceste nosi tragove svog vlasnika, predmeti svjedoče o životu osobe na putu, potvrđujući njezinu prolaznost na određenom području. Napušteni ruksak ostavlja dojam da posrijedi nije samo predmet, već potiče na razmišljanje o njegovom vlasniku i njegovom putu te o mogućim razlozima vlasnikovog puta.

Doc. dr. Špela Ledinek Lozej

Inštitut slovensko narodopisje ZRC SAZU, Ljubljana
spela.ledinek@zrc-sazu.si

ČEZMEJNE DEDIŠČINSKE POBUDE NA SEVERNEM SLOVENSKO-ITALIJANSKEM OBMOČJU

Prispevek bo na podlagi pobud na različnih ravneh orisal raznolike preplete dediščine in (čez)mejnosti ob severni slovensko-italijanski meji. Na državni in regionalni ravni gradita čezmejnost Triglavski narodni park in Park Julijskih Predalp s čezmejnim biosfernim območjem Julijske Alpe. Številne so ljudske in lokalne pobude, ki pa jim ob ambicioznih zastavkih umanjka kompetenc in sredstev za interskalarni preboj, kot se je to primerilo npr. italijanskim in slovenski občini pri pobudi za vpis terasirane briške pokrajine na Unescov seznam svetovne dediščine. Številne iniciative neposredno gradijo na »težavni dediščini« ter skušajo premoščati pretekle in sodobne antagonizme oz. disonance in graditi »skupno« dediščino. To nakazuje primer Poti miru, kjer je izvorno lokalna pobuda prerasla v čezmejno in nacionalno ter se počasi umešča v nadnacionalni milje. Prav nasprotno pa gre pri Evropski prestolnici kulture za program Evropske unije, za grajenje evropskosti in prihodnosti, ki sta ga Nova Gorica in Gorica prilagodili in strnili v slogan *Gremo brezmejno! (GO! Borderless)*. Sloganu navkljub pa je v Novi Gorici in Gorici kar šest zbirk posvečenih dediščinjenju meje in mejnosti, neposredno ob meji pa se obeta tudi osrednja razstava, posvečena zgodovini 20. stoletja. Primeri nakazujejo, da prav preplet dediščine in meje, dediščinjenja in mejnosti, ter z njima povezanih praks omogoča grajenje različnih skupnosti na različnih ravneh znotraj, onkraj in preko meja.

Izr. prof. dr. Roberta Altin

Università di Trieste, DiSU - Dipartimento di Studi Umanistici
raltin@units.it

Dr. Giuseppe Grimaldi

Università di Trieste, DiSU - Dipartimento di Studi Umanistici
giuseppe.grimaldi@live.it

Izr. prof. dr. Katja Hrobat Virloget

Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem
katja.hrobatvirloget@fhs.upr.si

Red. prof. dr. Alessandro Monsutti

Geneva Graduate Institute
alessandro.monsutti@graduateinstitute.ch

»NA VRTU (NE)VIDNIH«: POTUJOČA RAZSTAVA O MATERIALNIH SLEDOVIH MEJ IN MIGRACIJ

Prispevek bo predstavil projekt potujoče razstave »Na vrtu (ne) vidnih«, ki je narejena iz odvrženih osebnih predmetov kot sledi napornih potovanj migrantov iz različnih okolij v Aziji in Afriki skozi Evropo. Avtorji razstave z Univerze na Primorskem, Univerze v Trstu in Podiplomskega inštituta iz Ženeve smo s študenti prehodili meje med Hrvaško, Slovenijo in Italijo, kjer smo zbirali predmete migrantov, ki so jih uporabljali za prehranjevanje, spanje, pokrivanje, osebno nego, pa tudi stvari iz intimne in duhovne sfere. Ti kupi neuporabnih predmetov na robovih gozdov ali ob cestah, ki jih ignoriramo ali z njimi ravnamo kot z odpadki, nas projicirajo v temeljno politično in moralno vprašanje našega časa. Ta potujoča razstava je odraz prisotnosti in spodbuja srečanje med tistimi, ki prestopajo meje, in tistimi, ki tam živijo. Postavlja nam temeljno vprašanje, kaj in zakaj (ne) želimo videti. V prispevku bomo razmišljali o antropoloških pomenih in čustvih, ki jih ti predmeti, spremenjeni iz smeti v artefakte pomena, iz nevidnih v vidne sledi, vzbujajo pri obiskovalcih.

Doc. dr. Maja Vizjak

Institut za istraživanje migracija, Zagreb
Maja.Vizjak@imin.hr

VIRTUALNE MIGRACIJE KAO ODRAZ ORGANIZACIJSKIH PROMJENA

Fenomen virtualnih migracija mijenja i preslaguje čimbenike radnih migracije te oblikuje nove trendove u poslovanju. Digitalizacija radnih mjesta i razvoj virtualne organizacije utjecati će na usmjeravanja budućih migracija. Globalno tržište rada mijenja svoje učinke i mogućnosti potencirano digitalizacijom. Fokus je na tehnologiji koja je ključan posrednik dok su u nedostatku iste tradicionalno takvi pojedinci postajali radni imigranti. Intenzitet procesa promjena nastalih uslijed ubrzane digitalizacije radnih mjesta te brojnost remote ponude poslova otvaraju mogućnosti ostanka radnog kontingenta na domicilnom tržištu rada. Imati željeni standard (način poslovanja i prihode), a živjeti (ostati) u rodnome kraju omogućila je digitalizacija radnih mjesta. Zaposlenike digitalnih radnih mjesta promatramo kao nosioce znanja i vještina, sve to u korelaciji poslovne prakse suvremenih značajki i globalnoga virtualnog tržišta rada. Geografski udaljena mjesta od urbanih centara na karti virtualnih mogućnosti postaju poželjna mjesta za život. Odlike i težnje suvremenog pojedinca koji želi dobar balans privatnog i poslovnog, koji stremi ruralnim uvjetima života i suvremenom radnom okruženju može se realizirati uz posredstvo digitalizacije. Virtualne migracije na tržištu rada mogu ublažiti intenzitet imigracija i okrenuti ga u suprotnome smjeru.

Dr. Nadia Molek

Fakulteta za organizacijske studije v Novem mestu
nadia.molek@fos-unm.si

VIRTUALNA POVEZANOST IN TRANSNACIONALNA PRIPANDOST: ANTROPOLOŠKE VIRTUALNE ORGANIZACIJE SLOVENCEV V ARGENTINI

V vse bolj virtualno povezanem svetu digitalni svet omogoča takojšnje čezmejne organizacije in interakcije ter aktivira dinamične procese pripadnosti, izmenjave in oblikovanja transnacionalnih pomenov v virtualnem prostoru. V tem smislu želim predstaviti svoje virtualno etnografsko delo, opravljeno med skupino Slovencev in slovenskih potomcev v Facebookovi skupini, ki trenutno združuje 7200 članov, od katerih je večina potomcev slovenskih izseljencev iz Argentine in Južne Amerike. Tu si posamezniki izmenjujejo pomene, spomine in prakse ter dinamično gradijo in vzpostavljajo obliko virtualne organizacije, ki je bolj v skladu s sedanjim časom, saj se virtualno učijo ali utrjujejo svoje slovenstvo.

V tem prispevku nameravam osvetliti naravo virtualnih interakcij v času krize in izolacije, ki ju je povzročila pandemija covid-19 (2020–2021), in preučiti, kako je ta virtualni prostor igral pomembno vlogo ne le pri konstrukciji identitet in ohranjanju kulture, temveč tudi pri uveljavljanju transnacionalne solidarnosti.

Dr. Suzana Marjanić

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
suzana@ief.hr

ZEC – GRGA, PATKA – SABINA I FAZAN – FRANJO S HR PUTOVNICAMA: UMJETNIČKE REAKCIJE O PRIRODI NOMADIZMA PROTIV GLUPOSTI/ NEPRIRODNOSTI GRANICA

Izlaganje bi na nekoliko primjera tematiziralo umjetničke reakcije o prirodi nomadizma protiv gluposti/ neprirodnosti granica. Tako npr. Ivan Mesek i Zefrey Throwell u svom kratkom filmu *Woodland Concertina* (2016.) destruiraju autoritet granica, kao reakciju na posljednju humanitarnu odnosno izbjegličku krizu s čežnjom za oazom humanitarizma – svijeta bez granica. Pritom su umjetnici pribavili patku, zeca i fazana i odveli ih u policijsku upravu kako bi im napravili konceptualne putovnice za prijelaz hrvatsko-slovenske granice. U putovnicama pridana su im i imena kako doliči autoritetu putovnice RH; zec – Grga, patka – Sabina i fazan – Franjo. Filmom su umjetnici aktivistički istaknuli kako je prirodno da su ljudi i životinje nomadi, migranti te pitanje dobivanja državljanstva u izbjegličkoj krizi i totalitarnoj praksi zatvaranja granica u zoni žilet-žica.

U jeku nove humanitarne krize 2018. godine nezavisni novinar Nikola Budanović je upozoravao kako još uvijek jedan dio Željezne zavjese, njezinih 200 metara, funkcionira kao dio granične obrane u Češkoj. I pritom se Željezna zavjesa promatrala samo u kontekstu političke zavjese, zaboravljajući da su time bile ugrožene migracije brojnih životinja čije su žrtve u političkim kolapsima uvijek zanemarene, zaboravljene i izbrisane.

Izv. prof. dr. Sarah Czerny

Odsjek za kulturalne studije, Filozofski fakultet Univerze u Rijeci
sczerny@ffri.hr

PATROLIRANJE MIKROBIOMOM: SPRJEČAVANJE ULASKA NEPOŽELJNIH

U ovom radu želim prikazati metode kojima se u proizvodnji sira sprječava ulazak nepoželjnih mikroba. Želim argumentirati da usporedba tih metoda s načinima na koji se “nepoželjne ljude” drži izvan geopolitičkog prostora Europske unije, upućuje na neke uznemirujuće sličnosti. Dok pasterizacija ostaje prihvaćena metoda za masovnoj proizvodnju sira, neki proizvođači sira imaju »mekši pristup« kontroli mikroba: »postpasterovski« pristup (Paxson 2013). Ovdje proizvođači sira stupaju u partnerstvo s »dobrim mikrobima« kako bi sirevi bili sigurni za ljudsku prehranu, što se predstavlja kao etičniji oblik proizvodnje sira jer je bolji za okoliš. Ali ono što želim istaknuti je da iako metode mogu biti različite, temeljni interes koji vodi ovu praksu je isti, a to je zaštita ljudi od dolaska u kontakt s navodno nepoželjnim bićima. Nadalje, obje se metode uvelike oslanjaju na dokumentiranje i mjerenje. Tako se, tvrdim, i geopolitički prostor Europske unije »štiti« od dolazećih »nepoželjnih«. To je oblik postpasterovske granične kontrole.

Izr. prof. dr. Miha Kozorog

Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Ljubljana
miha.kozorog@zrc-sazu.si

OGRAJEVANJE POLJŠČIN VSLED PREOBRAŽANJA MEJE IN POLITIZACIJE DIVJADI

Prispevek bo obravnaval ograjevanje poljščin v nekaj vaseh ob slovensko-madžarski meji. Praksa ograjevanja je omejena na peščico vasi na obeh straneh meje, kjer (posebej na slovenski strani) poleg varovalne funkcije zaščite poljščin pred divjadjo vrši tudi simbolno-komunikacijsko vlogo. Lokalno namreč ograjevanje simbolizira skrbnega kmeta, hkrati pa tudi upor proti moči, ki jo predstavlja lov kot politična in ekonomska izraba divjadi. Ta preplet materialnih in simbolnih atributov ograj je povezan z zgodovino meje in zgodovinskim preobražanjem obmejne krajine ter nastajanjem okolja, katerega značilnost je – po zaznavanju lokalnih prebivalcev – čezmejno gibanje divjadi. To (domnevno) gibanje je vse od 70. let 20. stoletja postavljalo prebivalce (pogosto kmete) in obmejno lovišče v konfliktno razmerje, saj so kmetje lovcem očitali nedejavnost pri zaščiti poljščin zaradi parcialnih političnih in ekonomskih interesov. S postavljanjem ograj so kmetje afirmirali svoj položaj, s čimer je ta praksa dobila politično konotacijo. Prispevek se bo torej ukvarjal z ekološko transformacijo obmejnega prostora v specifičnih zgodovinsko-političnih okoliščinah, ki je privedla do specifičnega lokalnega zaznavanja prepustnosti meje za divjad, posledično pa do konflikta med z divjadjo povezanimi človeškimi akterji in nenazadnje do ograjevanja kot biovarnostnega in političnega rekonfiguriranja obmejnega prostora.

Sledi čezmejne mobilnosti/ Tragovi prekograničnih mobilnosti

17. Vzporednice med slovensko in hrvaško etnologijo /17. Hrvatsko-slovenske etnološke paralele

Posavski muzej Brežice, Cesta prvih borcev 1, 8250 Brežice

3.–4. oktober 2024/ 3.–4. listopada 2024.

Programski in organizacijski odbor/Programski i organizacijski odbor:

Alenka Černelič Krošelj (SED), Posavski muzej Brežice

dr. Marijana Hameršak (HED), Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

dr. Miha Kozorog (SED), Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Ljubljana

dr. Olga Orlić (HED), Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

mag. Željka Petrović Osmak (HED), Etnografski muzej Zagreb

dr. Tanja Roženberger (SED), Slovenski etnografski muzej, Ljubljana

Partnerji/Partneri:

Slovensko etnološko društvo (SED)

Hrvaško etnološko društvo (HED)

Posavski muzej Brežice

Izdajatelj: **Slovensko etnološko društvo**

Zanj: **Tanja Roženberger**

Založnik: **Slovensko etnološko društvo**

Oblikovanje: **Darja Malarič**

Jezikovni pregled: **Saša Poljak Istenič in avtorji**

Tisk: **Bitisk, Peter Gregl, s. p.**

Naklada: **100**

Izid publikacije so omogočili:

SLOVENSKO *etnološko* DRUŠTVO
SLOVENE *ethnological* SOCIETY

